

PETROL FİYATININ BİZE GETİRDİKLERİ...

Petrol fiyatlarının düşük olmasının nedeni konusunda geçtiğimiz iki üç yılda epey bir spekülasyon yapılmıştır. O zamanda belirttiğim gibi petrol fiyatlarının düşük olmasının en önemli sebebi stok fazlasının olmasıydı.

Dr. Zeynep Elif YILDIZEL

zeynep.yildizel@jade.org.tr

2014 yılından beri düşük seyreden petrol fiyatları herkesi rahavete sürüklemiştir. Oysaki gerek yazdığım makalelerde gerekse yaptığım konuşmalarda petrol fiyatlarının düşük seyretmesinin aslında çok önemli fırsatlar barındırdığını, bu durumun ilelebet devam etmeyeceğini dolayısıyla 100\$ seviyesinden 30-40\$ seviyesine inen petrol fiyatlarının biten petrol devri göstergesi olmadığını sadece stok fazlasının ve daralan ekonominin bir sonucu olduğunu ısrarla ve tekrar tekrar söyledim, yazdım. İşin birde politik yönü olduğunu ve bulunduğumuz bölgeyi hesaba katarsak düşük fiyat dönemini çok iyi değerlendirmemiz gerektiğini belirttim. Ancak yenilenebilir enerji ve onun yükselişe geçtiği, fosil yakıtların karbon emisyonları nedeni ile devirlerinin bittiğini iddia edenler kömürün Almanya'nın enerji üretimindeki yerini bilmeden habire ve sürekli Almanyadaki güneş enerjisi kullanımından bahsettiler. Oysa Almanya'nın 2016 yılında tükettiği birincil enerjide kömürün oranı %23, yenilenebilir enerjinin oranı %12 olarak gerçekleşmiştir (Şekil 1). Ülkemize bakacak olursak toplam enerji tüketimimizde kömürün oranı %28 ve yenilenebilir enerjinin oranı ise %4 dür (Şekil 1).

Evet, yenilenebilir enerji kaynaklarına daha fazla yatırım yapmamız gerekmektedir. Ancak aklımızda tutmamız gereken en önemli konu ise her ne kadar yenilenebilir enerji kaynağı açısından göreceli geride olsak da Almanya'nın toplam enerji tüketimi

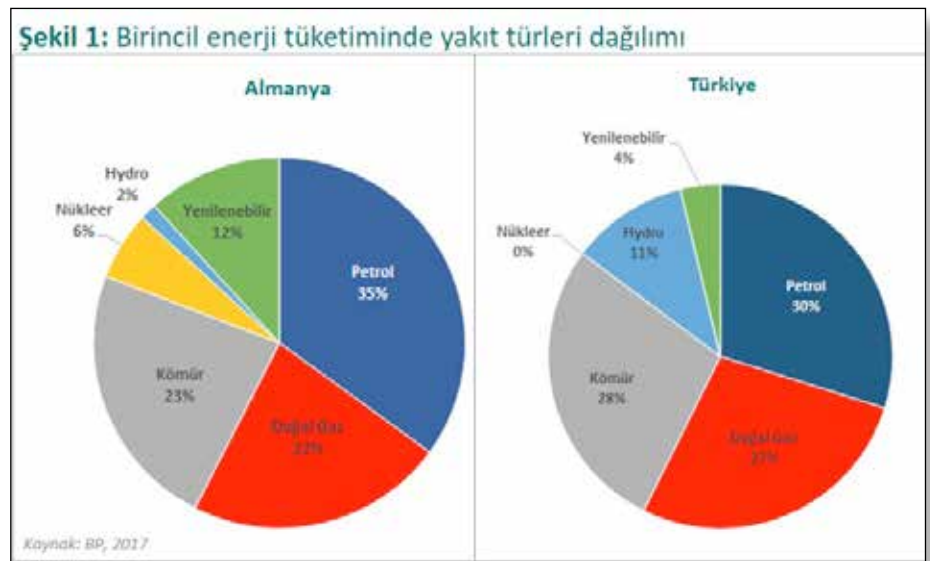
322.5 milyon ton petrol eş değeri iken Türkiye'nin harcadığı toplam enerji 137.9 milyon ton petrol eşdeğeridir. Başka bir deyişle Almanya bizim iki katımızdan daha fazla enerji harcamaktadır ve fosil yakıt tüketim oranlarımız birbirine yakındır fakat, Almanya fazla harcadığı enerjisini nükleer ve yenilenebilir enerjiden elde etmektedir. Bu konuda gelişmiş ülke örnekleri çoğaltılabilir. Almanya'yı örnek vermemin nedeni ise sanayi ülkesi olması ve sürekli güneş enerjisi ile gündeme gelmesidir. Demek istediğim odur ki; gelişmiş ülkelerde her ne kadar karbon emisyonları için tedbirler alınsa da enerjilerinin önemli bölümünü hala ve gelecekte de fosil yakıtlardan karşılamaya devam edeceklerdir. Dünya enerji Konseyinin 2016 yılı çalışmasında görüldüğü üzere kömür ile çalışan elektrik üretiminde TWh cinsinden başı çeken ülkeler Çin, ABD, Hindistan, Japonya ve Almanyadır (Şekil 2). 2040 yılına yapılan tahminlere göre dünya enerji tüketiminde fosil yakıtların oranı %77'nin altına inmeyecektir (Şekil 3). Özetlemek gerekirse hiç kimse fosil yakıtlardan kısa vadede vaz geçmeyecektir.

Petrol fiyatlarının düşük olmasının nedeni konusunda geçtiğimiz iki üç yılda epey bir spekülasyon yapılmıştır. O zamanda belirttiğim gibi petrol fiyatlarının düşük olmasının en önemli sebebi stok fazlasının olmasıydı. Stok fazlasının olduğu son derece aşikâr olduğu halde, çünkü 2015 yılından beri ürettiğimizden daha fazla tükettik. Tablo 1'e bakacak olursak 2015 yılın dünyada günlük 92 milyon varil petrol üretilmiş

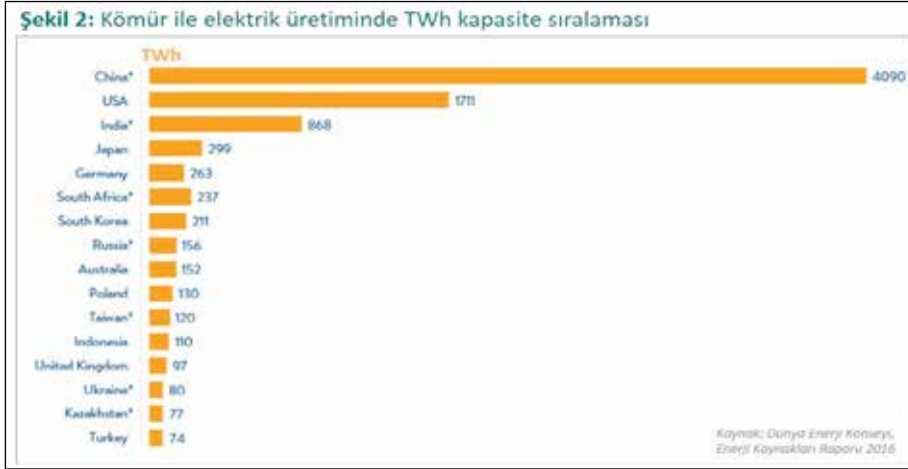
ancak 95 milyon varil tüketilmiştir. Yani üretilmeyen fazladan 3 milyon varil günlük tüketilmiştir. 2016 yılında ise günlük 92 milyon varil üretilmiş ve günlük 96.6 milyon varil tüketilmiştir. Malumunuz üzere üretim fazlası tüketim oluyorsa ve o malın fiyatı düşüyorsa aşırı stok var demektir. Nitekim geçtiğimiz günlerde OPEC dünya petrol arzındaki stokların erimek üzere olduğunu ve 2014'den beri arama yatırımlarının durma noktasına geldiğini ve bunun arz sıkıntısı yaşatabileceğini belirtmiştir. Arama yatırımlarının azalması demek önümüzdeki on yıl içerisinde pazara çıkacak petrol miktarının azalması demektir. Çünkü, arama yatırımları ile bir keşif yaptığınız zaman bu sahayı ticari hale getirmek zaman isteyen bir iştir.

Bunun yanında yine aynı tarihlerde Amerika'nın bölgeyi sıkıntıya düşürecek İsrail ile ilgili söylemleri ve İran ambargosuna devam edeceği yönündeki açıklamaları petrol fiyatlarındaki yukarı yönlü gidişin nedeni olduğunu açıklayan birçok haber ve yazı yazılmıştır. Bu ani

ivmesinin nedeni bu olsa dahi yakın gelecekte politik bir risk olmadığı halde bile yukarı yönlü petrol fiyatlarını gözlemleyeceğiz. Bunun nedeni de yukarıdaki paragrafta ve defaten yazdığım arz fazlasının bitmesi ve uzun süren bu dönemde arama yatırımlarının çok çok azalmasıdır.

Petrol ve doğal gaz, yani namı diğer fosil yakıtlar enerji üretebilmek için önemli ve kontrol edilebilir doğal kaynaklardır. Tek sakıncaları atmosfere kattıkları karbon emisyonları ki; bu konuda atmosferden karbondioksiti yakalayıp başka kullanımlar için depolama teknolojisi olan direk karbon yakalama teknolojisi

canlılaştırılmaktadır. Tüm bunlara rağmen dünyanın yenilenebilir enerji lehine fosil yakıtlardan vaz geçmeyeceği aşikardır. Çünkü özellikle güneş ve rüzgâr, güneşin olduğu ya da rüzgârın estiği zamanlarda enerji ürettikleri ve bu güneşli veya rüzgârlı zamanın talebin fazla olduğu zamana denk gelmesi kontrol edilemediği için, kontrol edilebilir enerji kaynakları değildirler. Dolayısı ile ülkelerin enerji üretim kaynak çeşitliliğinde petrol ve doğal gazın yeri çok önemlidir. Bu bizim ülkemiz açısından bakıldığında ise, söz konusu yeraltı zenginliklerinde dışa bağımlılığımız hepimizin malumudur. Nedeni ne olursa

olsun petrol fiyatındaki en ufak yukarı yönlü bir davranış Ülkemizi ekonomik olarak çok fazla etkilemektedir.

Geçtiğimiz günlerde EPDK'nın yayınladığı yıllık raporlarında 2017 yılında ham petrol ithalatımız yaklaşık 25.8 milyon ton (188.9 milyon varil), petrol türevi ve ürünleri ithalatımız 16.9

milyon ton (123.4 milyon varil), doğal gaz ithalatımız 44.4 milyar metreküp (274 milyon varil petrol eşdeğeri) ve LNG (sıvılaştırılmış doğal gaz) ithalatımızda yaklaşık 10.8 milyar metreküp (66 milyon varil petrol eşdeğeri) olarak gerçekleşmiştir. Sadece ham petrol, doğal gaz ve LNG ithalatımız 529.2 milyon varildir ve varilini ortalama 40\$ dan satın aldığımızda 21.168 milyar dolarlık faturası mevcuttur. Aynı miktar ithalatın varil başına 80\$ ve 100\$ maliyeti ise tablo 2'de verilmiştir. Bunun yanında eğer 529.2 milyon varil ihtiyacımızı yerin altında rezerv olarak satın alarak ve kendimiz üreterek ülkemize getirseydik varil başına 5\$ satın alma ve varil başına 12\$ üretim maliyeti ile birlikte sadece 8.996 milyar dolar para harcanmış olacaktı. Tablo 2'de 2014 öncesinde gerçekleşmiş olan yeraltında rezerv satın alma fiyat aralığı ile 2015 yılında gerçekleşmiş olan üretim maliyetlerine göre 2017 yılında ithal ettiğimiz 529.2 milyon varilin (petrol türevi ve ürünleri bu rakam dahil değildir) ithal etmekle kendimiz saha satın alıp üretmek arasındaki maliyet farkları verilmiştir. Daha çarpıcı bir örnek vermek gerekirse, rafinerimize satın alınan 188.9 milyon varil (25.8 milyon ton) ham petrol, eğer saha olarak Irak'ta yer altında satın alınmış olsaydı varil başına maliyeti olan 12\$ (Irak'ta ortalama 2.5\$/varil satın alma maliyeti + 10\$/varil üretim maliyeti mevcuttur) üzerinden hesaplandığında ülkemize toplam maliyeti 2.3 milyar \$ olacaktı. Oysaki aynı miktarı varil başına 40\$ dan ithal ettiğimiz için 2017 yılı ülkemize maliyeti 7.6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Sözün özü odur ki, 2014 yılından beri mevcut olan fırsat treni artık kaçmıştır. Bundan sonra enerji faturamızın maliyeti giderek artacak ve acilen yer altında rezerv satın almaz isek bu durum sürdürülebilir olmaktan çıkacaktır.

Tablo 1: 2015 ve 2016 Dünya petrol üretim ve tüketim miktarları

Yıllar BP 2017	Üretim milyon varil / gün	Tüketim milyon varil / gün
2015	91.704	95.000
2016	92.150	96.558

Tablo 2: İthalat ve yeraltında rezerv satın alma ve üretim maliyeti karşılaştırması

2017	İTHALAT MALİYETİ			YER ALTINDA REZERV SATIN ALMA MALİYETİ**				ÜRETİM MALİYETİ ***	TOPLAM REZERV SATIN ALMA ve ÜRETİM MALİYETİ			
	Petrol Fiyatı	40\$/varil	80\$/varil	100\$/varil	5\$/varil	10\$/varil	12\$/varil		32\$/varil	5\$+12\$/varil	10\$+32\$/varil	5\$+32\$/varil
milyonvaril	milyar \$			milyar \$				milyar \$				
TOPLAM İTHALAT*	529.2	21.168	42.358	52.92	2.646	5.292	6.35	14.994	8.996	22.226	19.58	11.642

*petrol türevi ve ürünleri toplamı dahil değildir
 ** 2014 öncesi yeraltındaki rezerv satışlarında gerçekleşen ortalama fiyat aralığı. Daha düşük ve daha yüksek varil başı fiyat mevcuttur.
 *** 2015 yılı üretim maliyetleridir. Değişik bölgelere göre farklılık gösteren üretim maliyetleri en yüksek 52\$/varil ve en düşük 8\$/varil olarak gerçekleşmiştir.